

Nedosegnute visine metafizičkog mišljenja

Minhen - Nestor internacionalnog novoplatonizma Verner Bajervaltes predstavio se Bogu 22. februara u svojoj 87. godini u Virzburgu i tri nedelje docnije sahranjen je u najužem krugu porodice. Verner Bajervaltes rođen je 1931. u Klingenbergu na Majni. Katolička socijalizacija i kosmopolitska otvorenost njegove porodice dali su mu trajni pečat. Krasila ga je i muzikalnost i pasionirana ljubav za orgulje koje je od svoje mladosti svirao. Svoju ljubav za umetnost i lepo kao platoničar je razumeo kao „teofaniju“ - odsjaj božanskog i apsolutnog u svetu. Kao akademskog učitelja krasila ga je harizma i neizmerna učenost.

- Njegova profesorska karijera je otpočela u Minsteru (1969), nastavljena u Frajburgu (1974), zatim i konačno u Minhenu (1982), u kome je ostao do izbora za emeritusa 1996. godine. Njegov habilitacioni spis iz 1963. o Proklu „Hegelu antike“ tbingenški ekspert za Platona Hans Kramer označio je kao filozofski najprodorniju i najznačajniju interpretaciju neoplatonizma počev od Hegelovih predavanja o istoriji filozofije. Samo dve godine docnije Bajervaltes je objavio jednako temeljnu i studiju o novoplatoničaru Plotinu.

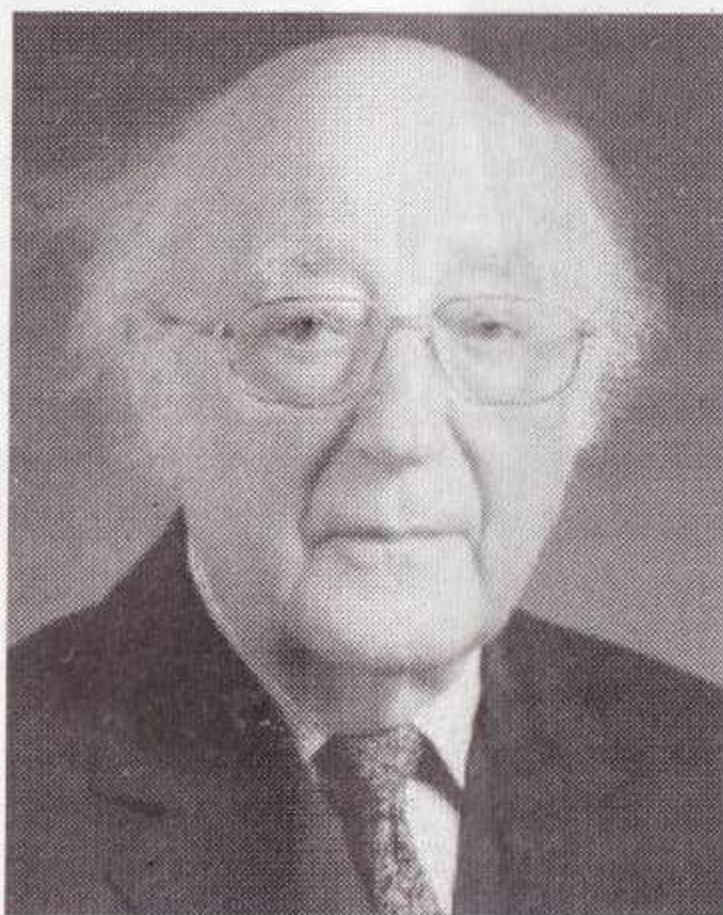
Reč je o opsežno komentarisanom prevodu „Eneade III,7, čiji uvod na 70 stranica čini paradigmatično tumačenje

celokupne Plotinove metafizike. To što je Bajervaltes izabrao upravo taj traktat bilo je mudro, promišljeno. Pitanje vremena je igralo u filozofiji 20. veka dominirajuću ulogu, posebno kod njegovih najznačajnijih i najuticajnijih mislilaca: Huserla, Vitgenštajna i napose kod Hajdegera. Ko god je želeo da demonstrira aktualitet Plotina taj se morao udubiti u njegovu teoriju vremena. Upravo je to Bajervaltes postigao: njegove studije o klasicima neoplatonizma Plotinu i Proklu su dosegle ono što im je i Hegel pridavao - nedosegnute visine metafizičkog mišljenja pored i nakon Platona i Aristotela.

Ono što radove Bajervaltesa karakteriše, gotovo sve posvećene neoplatonizmu, koje dobrim delom potiču iz domena klasične filologije, čini sistematični prilaz. Bajervaltesovo bavljenje neoplatonizmom nije počivalo primarno na istorijskim interesovanjima, već ga je pri tome primarno zanimala metafizika i u njoj koncipirana istina.

Kao konačnu formu neoplatonizma Bajervaltes je video u poznoj antici kao zaključnu sintezu antičkog mišljenja na osnovama Platonove filozofije, koja je imala formu metafizičkog Jednog, kao i relevantne poglede Aristotela i velikih presokratovaca od Ksenofana i Heraklita preko Parmenida i Zenona do Empedokla i Anaksagore integrisanih u platonizmu.

Rang egzistencijalne sintetizujuće

snage neoplatonizma pokazuje njegovo enormno delovanje, o čemu Bajervaltes izveštava u čitavoj seriji studija. Tako je Bajervaltes u delu „Platonizam i idealizam“ (1972) pokazao kakao su Hegel i Šeling otkrili neoplatonizam, boreći se da ga rehabilituju od prosvetiteljske optužbe kao vid iracionalnog ushićenja i misticizma. Docnije je sinteza platonizma i hrišćanstva sve snažnije stupala u centar interesovanja Vernera Bajervaltesa. Neoplatonizam ga je privukao, jer je on u svojoj biti i samorazumljivosti jedna sinteza celokupne antičke filozofije i suma celokupne mudrosti, koja je svoj izraz našla kako u mitu, tako i u pesništvu.

Posebno Plotin i Proklo stoje egzemplarno za pokušaj da prevedu „praiskonsku mudrost“ u kompleksni pojmovni jezik u jednu savremenost u kojoj se naizgled gube u njoj sačuvane „regula vitae“. Prevod hrišćanstva u neoplatonizam respektivno platonizma u hrišćanstvo je napeta sinteza teologije i filozofije, koja shodno uverenju Vernera Bajervaltesa i danas pokazuje da „religiozna vera“ i „filozofsko znanje“ nisu nesajedinive protivrečnosti. Bajervaltes zapravo njihove razlike sagledava u uperenosti zajedničkom cilju, utoliko što obe žele da zasnuju fundamente za život koji je u grčko-filozofskom smislu označen kao „dobar“ i istovremeno iz perspektive doctrina christiana označen kao „pravičan“. U mišljenju u kome život označava autonomiju ali koje istovremeno nosi moć koja se ne može tom mišljenju podvesti, sustiču se shodno njegovom uverenju najbolje forme platonski inspirisane filozofije i hrišćanski određene teologije.

Otuda je prelaz epoha od srednjeg veka u novovekovlje ležao u središtu njegovog interesovanja na tragu Hegelovog i Šelingovog pokušaja da epohu moderne i njene karakteristične pojmovne prelome i da se filozofija razume kao svesni produžetak i tok mišljenja koje su zasnovali Platon, Aristotel i neoplatoničari.

Verner Bajervaltes činio nam se

osobito odvažnim misliocem kada je 1980. objavio studiju naslovljenu „Identitet i razlika“ („Identität und Differenz“), budući da je Martin Hajdeger 23 godine pre toga objavio knjigu istog naslova. Naslov njegove knjige „Mišljenje Jednog“ („Denken des Einen“, 1991), za koju je bio odlikovan renomiranom nagradom Kuno-Fischer-Preis der Universität Heidelberg opisuju filozofsko-sistematična interesovanja Vernera Bajervaltesa na egzemplaran način. Knjiga Vernera Bajervaltesa, „Platonizam u hrišćanstvu“, prevedena je na srpski, a objavljena je u izdanju novosadske Akademске knjige 2009. godine.

On je rukovodio i uspešno okončanim projektima izdavanja istorijsko-kritičkih izdanja Kuzanskog i Fihtea. I po toj izdavačkoj zasluži biće i pamćen. Nestor novoplatonizma će ostati generacijama studenata filozofije u najlepšem sećanju ne samo svojom stupendnom erudicijom, već i pedagoškom intuicijom i briljantnom retorikom. Potpisnik se sa najdubljim pijetetom i melanholijom oprašta od internacionalnog eksperta za filozofiju neoplatonizma u najdubljem uverenju da za profesora Bajervaltesa kao hrišćanina i platoničara kraj nije značio ništa. Neka je blaženo sećanje na velikog učitelja i Nestora neoplatonizma - Vernera Bajervaltesa.

Zoran Andrić